

22. februar 2010

Fakta om istandsættelsen af Frederik 8.s Palæ

1. Introduktion

Palæet er senest grundlæggende istandsat og moderniseret i 1934 i forbindelse med det daværende Kronprinspars indflytning. Der var efter 70 år et stort behov for en gennemgribende istandsættelse.

I foråret 2004 godkendte Folketingets Finansudvalg, at der blev påbegyndt en indvendig og udvendig istandsættelse af Frederik 8.s Palæ med henblik på, at palæet fremover kan anvendes som bolig for Kronprinsparret og senere som regentpalæ. Indeholdt i opgaven er overordnet at restaurere og forny Frederik 8.s Palæ, så det fremtidigt vil danne en moderne og velfungerende ramme om såvel administrative og repræsentative funktioner samt Kronprinsparrets private bolig.

Indretningen af palæet, valg af materialer mv. foregik fra starten af projektet i dialog med kronprinsparret som forudsat i det aktstykke, som Folketingets Finansudvalg tiltrådte i 2004. Og der blev i særlig grad taget hensyn til det oprindelige palæ, som i det ydre er et enestående smukt eksempel på rokokobyggeri. Kulturarvsstyrelsen har været tæt involveret i projektet.

2. Den udvendige istandsættelse

Den udvendige istandsættelse omfattede i hovedtræk reovering af samtlige vinduer, nyt tag, pudsning af facader mod haven og et mindre omfang af sandstensreparationer. Særligt tagreoveringen blev væsentligt mere omfattende end oprindeligt antaget på grund af omfattende råd og svampeskader i tagkonstruktionen.

Der er isoleret, hvor det var muligt. Palæets konstruktion fra 1700-tallet gav visse begrænsninger – blandt andet som følge af massive og tykke mure.

Med udgangen af september måned 2008 var den udvendige istandsættelse i hovedtræk færdig.

Sidebygningerne i Amalienborgkomplekset blev genoprettet parallelt med den udvendige og indvendige istandsættelse af Frederik 8.s Palæ. Sidebygningerne er funderet på egestræspæle, og det viste sig, at denne fundering var utilstrækkelig, blandt andet som følge af sænkning af grundvandsspejl og dermed svækkelse af egestræspælene. Sidebygningerne er nu funderet med betonpæle, som er trykket ned i undergrunden under sidebygningernes ydermure og bærende skillevægge. I

forlængelse heraf er facader, vinduer og tagkonstruktion blevet genoprettet. Funderingsarbejdet medførte en række følgeskader på bygningerne, som også er blevet udbedret, ligesom der blev gennemført en nødvendig modernisering af visse indvendige dele.

2.1. Vinduer

Der er lagt betydelig vægt på at bevare de originale vinduer, som i hovedtræk er de originale vinduer fra 1700-tallet og 1800-tallet. Vinduerne fra den tid er lavet i en fantastisk kvalitet og kan med den rette behandling og vedligehold holde i princippet tidsubegrænset.

Ved udskiftninger af glas, er der anvendt gammelt glas eller nyproduceret blæst glas.

2.2. Terrasse

Som noget nyt er etableret en terrasse oven på det eksisterende anretterkøkken ved palæets østgavl.

3. Den indvendige istandsættelse

Frederik 8.s Palæ udgør et af de fire Amalienborg-palæer og er i dansk såvel som i europæisk sammenhæng et enestående smukt eksempel på rokoko-byggeri.

Gennem hele palæets historie har en række omfattende ombygninger sat deres præg på palæet. Den mest markante ombygning blev foretaget i årene 1827-28, hvor arkitekt Jørgen Hansen-Koch fornyede palæets interiør i senempire stil. Denne ombygning efterlod et palæ, som i nutiden må betragtes som et absolut senempire-hovedværk.

3.1. Palæet før og nu

Palæets oprindelige planløsning indeholdt store arkitektoniske kvaliteter, herunder stueplanens og beletagens stringente, klare rumforløb, det hierarkiske samspil mellem små og store rum samt samspillet mellem rum og facade.

Ved istandsættelsens start i 2004 kunne det konstateres, at de mange ombygninger gennem tiden havde svækket den oprindelige planløsning. Ved istandsættelsen er så mange af de oprindelige plankvaliteter som muligt blevet tilbageført.

Vestibulerummet er genopstået som et tre-fagsrum, hallen i søndre pavillon (stueplan) fremtræder reetableret, forgemakket nord for vestibulerummet fremtræder som et samlet rum og beletagerummet i søndre pavillon fremtræder som et samlet rum, der belyses fra alle verdenshjørner. Samtidigt er de helt centrale flugtlinier (enfilader) langs begge facader genskabt, både i stue- og beletage.

Herudover gendanner den nye trappe i palæets midte den vertikale forbindelse mellem stueplan-beletage-mezzanin, der blev afskåret i 1828 med rokokotrappens nedlægning. Det er herved blevet muligt at opprioritere mezzaninens funktionelle betydning i palæet.

3.2. Tekniske kvaliteter

De tekniske installationer i Frederik 8.s Palæ var for hovedpartens vedkommende fra midten af 1920'erne og 1930'erne. Det har derfor været nødvendigt at udskifte hele centralvarmeanlægget (varmerør og radiatorer) ligesom palæet nu overgår til at få ny fjernvarmeforsyning til erstatning for den hidtidige centrale forsyning med damp. I dele af palæet er der indført gulvvarme. Vandforsyningen er også udskiftet for at sikre mod brud og vandskader og for at sikre en lang holdbarhed på de arbejder, der laves.

Elinstallationerne var udtjente og er blevet udskiftet over hele palæet, ligesom der er udført nye installationer til kommunikation, edb (herunder internetopkobling), brandsikring og andre tekniske anlæg.

3.3. Materialer mv.

De eksisterende fyrreplankegulve i palæet er fremdraget under et senere lag af egetræsparket. Hvor disse gulve ikke har kunnet genanvendes, er der udført nye fyrregulve som eksisterende. Der er anvendt grå/rød ølandsfliser som eksisterende i kælderetagen og ølandssten i et antal toiletter. I øvrige toiletter og baderum anvendes travertin.

Alt træværk er malet med linoliemaling i en gennemgående farve, som det var tilfældet, da palæet blev markant ombygget i 1827-1828. Forgyldninger på træværk er istandsat.

Til nyt fast inventar (fx baderumsmøbler, indbyggede skabe og nye trapper) er valgt asketræ som en i princippet gennemgående træsort på grund af det smukke nordiske udseende og de gode egenskaber. I storkøkkenet er desuden anvendt stål. Ved udskiftning af hårde hvidvarer, armaturer o.l. er anvendt gængse mærker.

3.4. Farver

Vægge beklædes som originalt med opspændte lærreder, der får grundpapir og males med limfarve.

I Danmark var det i empire-tiden ganske udbredt med malede lofter og farvede felter inspireret af samtidige arkæologiske fund i Pompei. Undersøgelser fra palæet har vist, at hovedparten af lofterne har været bemalet med minimum to farver og som oftest flere farver, helt op til 10 farver i Riddersalen. Disse farver var helt forsvundet fra lofterne efter talrige nedvaskninger og overmalinger, men genskabes nu i forbindelse med istandsættelsen.

3.5. Energiforbedringer

En stor del af ombygningen af Frederik 8.s Palæ vil gavne klimaet og varmemeforbruget. Slots- og Ejendomsstyrelsen isolerer bl.a. gulve, lofter og skunkrum, laver tidssvarende varmeinstallationer og sætter palæets vinduer i stand. Det vil medføre et væsentligt mindre varmemeforbrug.

3.6. Belysning

Belysning er som udgangspunkt ikke en del af byggeprojektet, men håndteres af Kongehuset under Kronprinsparrets indflytning. Undtaget herfor er fastmonteret belysning i vådrum (badeværelser og toiletter), fastmonteret belysning i kælderen, i visse arkivrum uden dagslys og i et antal rum i mezzanin-etagen, hvor det pga. lav loftshøjde har været nødvendigt at montere belysning med spots i loftet.

De eksisterende lysekroner, som er statens ejendom renses og får om nødvendigt udskiftet el.

4. Anvendelsen

Frederik 8.s Palæ indrettes, så det kan fungere som bolig for Kronprinsparret, som arbejdsplads for dem selv og deres medarbejdere og til repræsentative funktioner. Palæet er indrettet, så det med tiden kan fungere som regentpalæ.

Christian 9.s Palæ er det nuværende regentpalæ. Christian 7.s Palæ som blev gennemgribende istandsat og restaureret i 1990'erne fungerer forsat som repræsentationspalæ, og Christian 8.s Palæ indeholder dels Amalienborg-museet og er dels kontorer og lokaler til boligformål for flere af kongehusets medlemmer.

5. Kunstudsmykningen

Som nyt led i istandsættelsen af Kronprinsparrets kommende bolig på Amalienborg, har Fonden Realdania muliggjort et kunstprojekt, hvor der blandt andet skabes ny dansk kunst til Frederik 8.s Palæ.

5.1. Valg af kunstnere

Der er udvalgt ti danske kunstnere: Olafur Eliasson, Signe Guttormsen, Morten Schelde, John Kørner, Eske Kath, Katrine Ærtebjerg, Kasper Bonnén, Tal R, Erik A. Frandsen og Jesper Christiansen.

Valget af kunstnerne er foretaget af Kronprinsparret efter rådgivning fra galleriejer Museumsdirektør Poul Erik Tøjner, Louisiana, Mikael Andersen, arkitekt Poul Schüleïn, Arkitema og hofchef Per Thornit. Valg af kunstnere og konceptet for kunstværkerne er blevet præsenteret og godkendt af Kulturarvsstyrelsen og Slots- og Ejendomsstyrelsen.

Når palæet er færdigistandsat, og kunstværkerne er færdiggjort, vil palæet blive åbnet for offentligheden i en periode på ca. tre måneder. Ved palæets færdiggørelse overdrages de bygningsintegrerede kunstværker til staten.

De skitser, som produceres i forbindelse med projektet, foræres til Køge Skitsesamling, således at projektet også på denne måde kan formidles til offentligheden. Udsmykningen vil overvejende ske i palæets ikke-private lokaler.

5.2. Nyt haveanlæg

Landskabsarkitekt Jacob Fischer udformer det fremtidige haveanlæg.

5.3. Øvrige elementer

Udover skabelsen af ny kunst til palæet og et nyt haveanlæg indgår også restaurering og konservering af en række malerier, lysekroner og gobeliner, som har tilknytning til palæet, og som er i statens eje.

Donationen fra Realdania muliggør restaurering af seks gobeliner, som har været ophængt i gobelinsalen i palæets stueetage, restaurering og konservering af en række helt unikke malerier af blomstermaleren J.L. Jensen, som er skabt i 1827-28 til et af rummene i palæets beletage, samt en istandsættelse af 26 lysekroner.

Herudover giver Realdania et tilskud til en bogudgivelse som kommer til at omhandle dels palæets istandsættelse og kunstprojektet. Bogen udgives af Realdania og Slots- og Ejendomsstyrelsen i fællesskab.

6. Overordnet økonomi

Der er på finansloven afsat i alt 163,5 mio. kr. (indeks 2009) Heraf udgør den indvendige istandsættelse ca. 120 mio. kr.

Derudover har Realdania støttet kunstprojektet med 22 mio. kr.

7. Tidsplanen

Istandsættelsen af tag, facade og vinduer blev afsluttet i slutningen af 2008. Sidebygningernes istandsættelse og fundering afsluttes efter sommeren 2009 og i december 2009 holdes der afleveringsforretninger på den indvendige istandsættelse, som så efterfølges af en åbning for offentligheden. Kronprinsparrets indflytning vil finde sted herefter.

8. Åbning for offentligheden

Fra den 27. februar til den 30. maj 2010 vil palæet blive åbnet for offentligheden, så resultaterne af istandsættelsen og restaureringen kan opleves inden

Kronprinsparrets indflytning i palæet. Åbningen vil omfatte stue- og beletage, der er palæets to hovedetager, og som i fremtiden vil blive brugt repræsentativt.

Der vil være almindeligt åbent i dagtimerne og åbent for forudbestilte grupperundvisninger sidst på dagen. Der vil blive opkrævet en billetpris for at dække driftsudgifterne ved åbningen; personale, rengøring, istandsættelser efter åbningen mv.

Der vil være adgangsforhold for kørestolsbrugere via hovedgården og en elevator fra kælderen til stue- og beletage